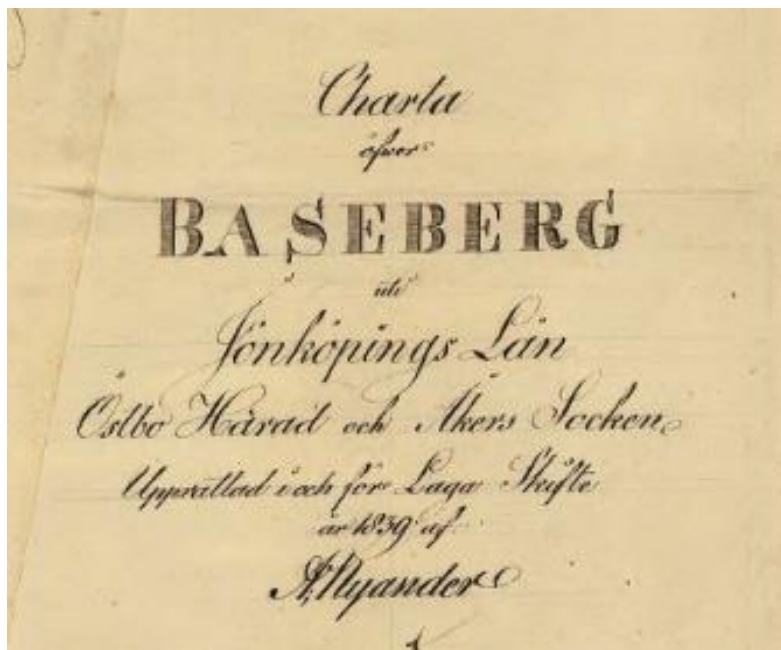

En sammanfattning av släktforskning och gårdsforskning gällande gården Basseberg och den därifrån härstammande familjen Nyström.

Anders Nyström Juni 2025

Västra Basseberg

Gården ligger längst upp i norra änden av Åkers socken, Östbo härad, Finnveden, Småland. Västra Basseberg är ungefär 4 km långt och 2 km brett.

Västra Basseberg ska inte förväxlas med Lilla Basseberg, granngården i sydöst. Dessa gårdar har utöver namnet inget känt gemensamt förflutet. De har alltid varit två separata gårdar med olika ägarförhållanden. Lilla Basseberg ägdes ursprungligen av olika adelsätter som sedan arrenderade ut marken till brukande bönder. Västra Basseberg har historiskt sett ägts av bönderna själva som sedan har betalat skatt till kronan, det vill säga till staten.

Vad betyder namnet Basseberg? En teori som figurerar är att basse betyder grävling, alltså berget där det bor grävlingar.

En annan tanke är att basse betyder galt eller gris. I så fall är det möjligt att man här under medeltiden höll sig med ollonsvin som fick äta sig mätta och nöjda i ekbackarna som breder ut sig runt bebyggelsen. Grävling eller gris, ingen vet säkert.

Basseberg omnämns i ett dokument den 9 oktober 1405 vilket förmodligen är första gången det sker. Ulf Johansson och Ingrid Jönsdotter skänker Basseberg tillsammans med en rad andra gårdar i trakten till Nydala kloster.

641.

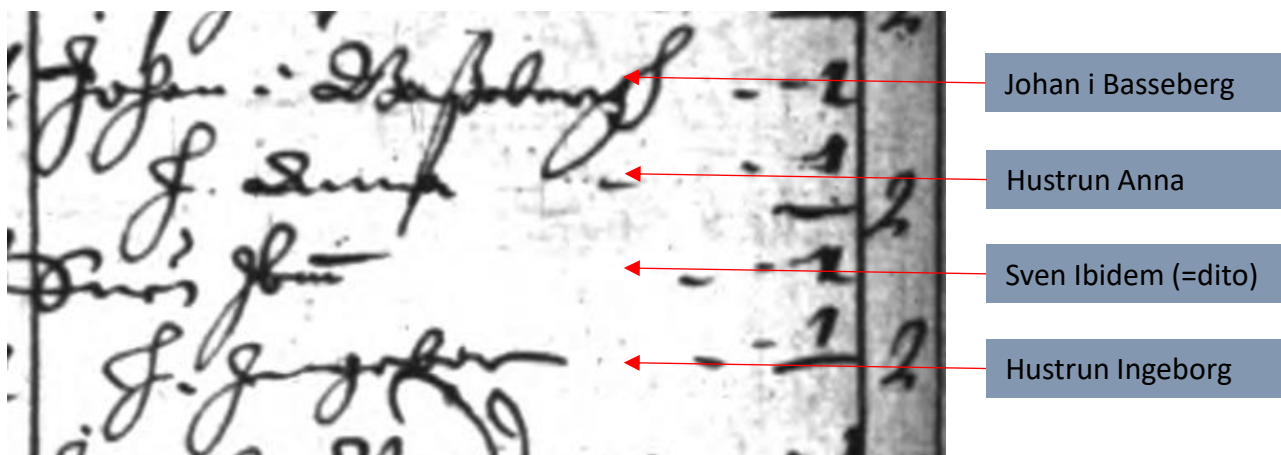
1405 d. 9 Okt.

Vrikstads kyrka.

Ulf Johansson och Ingrid Jönsdotter skänka till Nydala kloster Sjöaryd och Mörekull i Malm-bäcks socken, Bäljaryd i Räfteleds socken, **Basseberg i Åkers socken**, Fastorp i Tofteryds socken, Herre-stad i Kärda socken samt ödetorpet Bottningebo (Bætungabool) invid Sunnerbo i Gnosjö socken, med vilkor att klostret skall anslå en gård i Hvirvilryd (Horfvaryd?) jemte en annan gård till deras underhåll.

Orig. på perg. i Sv. Riksark.

Kyrkoböckerna och skattelängderna från 1500-talet är svårlästa och röriga. Året 1548 kan man dock läsa att det levde en skattebetalande bonde vid namn Anders i Basseberg. Under 1600-talet börjar dokumentationen bli tydligare och runt 1640 finner man att det levde två skattebetalande bondefamiljer i Västra Basseberg. Bonden Johan med hustrun Anna samt bonden Sven med hustrun Ingeborg.

Sven och Ingeborg är de äldsta säkra medlemmarna av vår släkt som har bott i Basseberg och detta för nästan fyra hundra år sedan. Vilka de var och var de kom ifrån vet vi inte och det är förmodligen omöjligt att ta reda på.

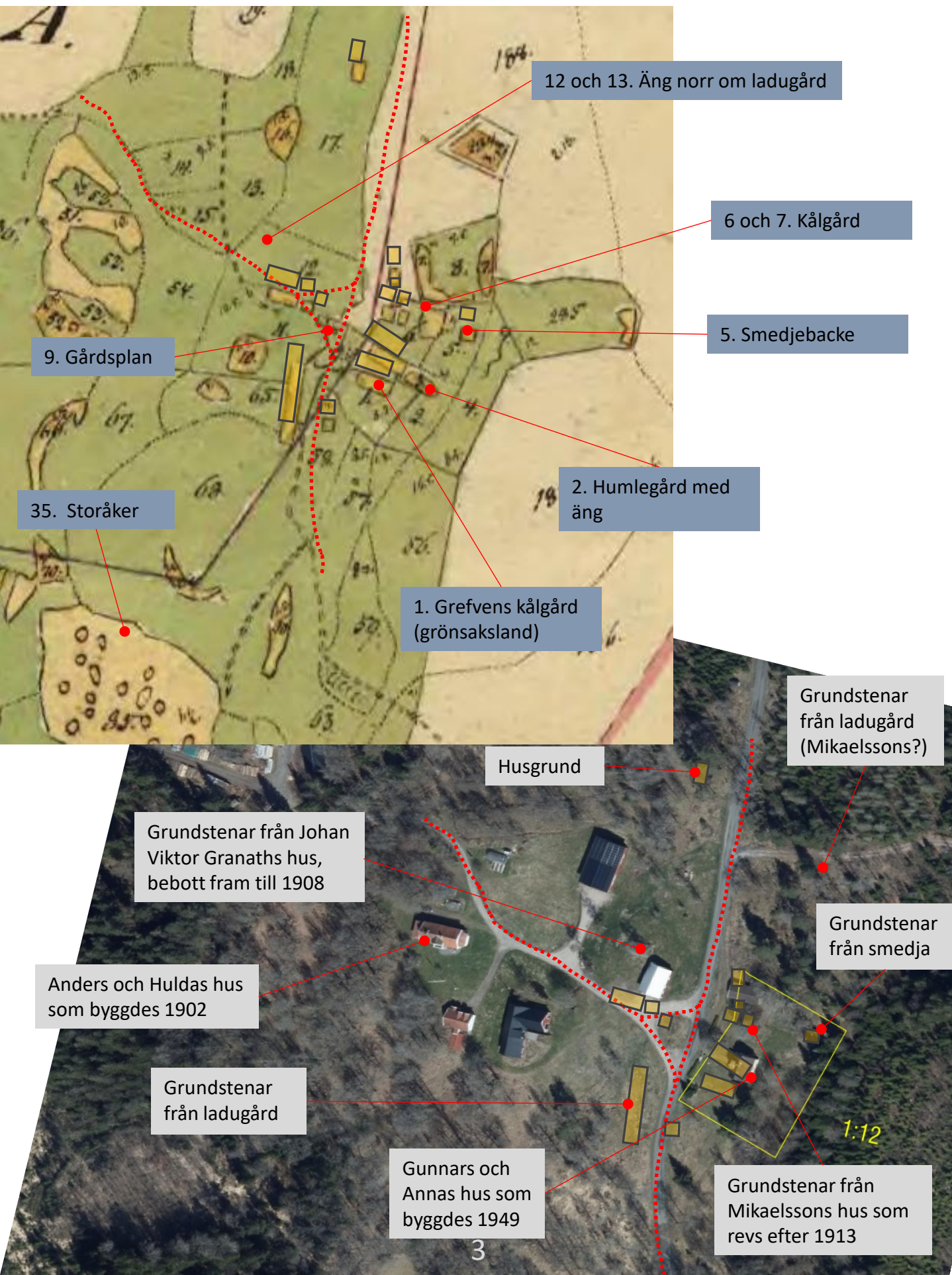
I norra änden av Basseberg finns Svinsjön. Trots att det är möjligt att Basse syftar på gris så gäller detsamma inte för Svinsjön. Mer troligt är att det ursprungligen var namnet Sven som åsyftades. Den gamla stavningen av Sven var Svein. Kanske är det vår anfader Svens namn som fortfarande lever kvar i sjöns namn?

Sven och Ingeborg bodde med sina barn utmed vägen som löper genom Basseberg i nord-sydlig riktning. De levde tillsammans med de andra bondefamiljerna i vad man kan kalla för Bassebergs ursprungliga by. Samtliga hus och byggnader var placerade tillsammans. Norrut ledde vägen mot Stockholm via gruvan i Taberg och ståthållaren i Jönköping. Söderut ledde den till Åkers kyrka, klostret i Nydala, marknaden i Värnamo för att slutligen nå den danska gränsen och kontinenten. Vägen västerut, ner genom inägora mot Åbygget, kallas än idag skämtsamt för Boråsvägen. Den vägen tog de som drömde om att ta sig till hamnen i Göteborg för att emigrera till andra sidan Atlanten.

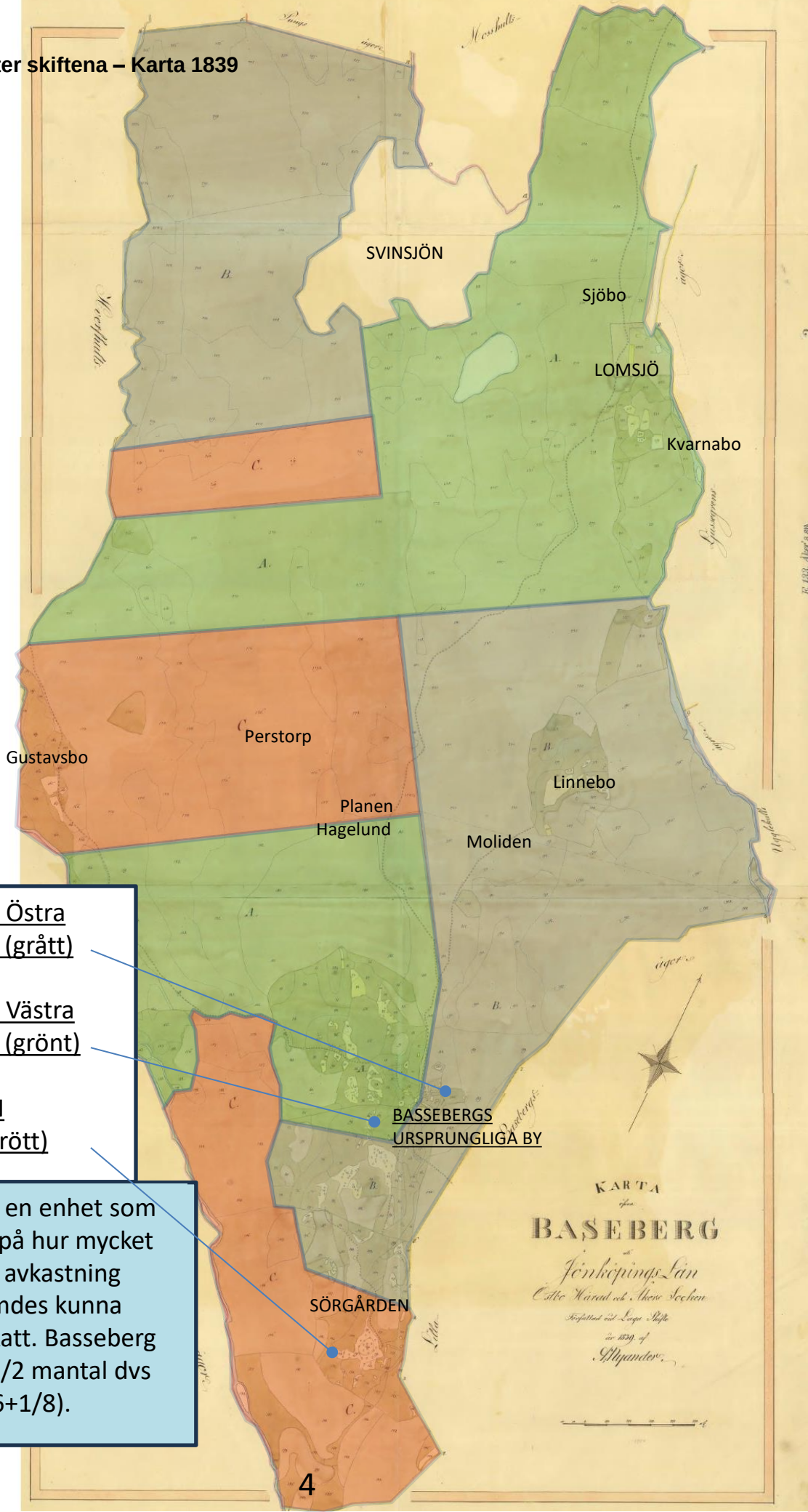
Under andra halvan av 1600-talet hade ägandet stabiliserats till tre bönder/familjer. Det var två lite större andelar med storleken 3/16 mantal vardera samt en lite mindre med storleken 1/8 mantal. Varje bonde/familj ägde en viss andel av Basseberg och fick betala skatt baserat på detta.

I oktober 1809 kom kommissionslantmätaren Magnus Justus Ek till Basseberg för att påbörja genomförandet av Storskiftet och Laga Skifte. Tanken var att effektivisera jordbruket och öka de svenska gårdarnas försörjningsförmåga genom att sprida ut befolkningen på landsbygden. Man delade upp gårdarna, inte bara ekonomiskt och skattemässigt som tidigare utan även rent fysiskt. Det som var Bassebergs ursprungliga by splittrades och gården delades upp i tre delar. Denna process var genomförd och avslutad 30 år senare, 1839.

Basseberg gamla by – Karta 1839

Basseberg efter skiftena – Karta 1839

HINGÅRDEN Östra
3/16 mantal (grått)

HINGÅRDEN Västra
3/16 mantal (grönt)

SÖRGÅRDEN
1/8 mantal (rött)

Mantal var en enhet som baserades på hur mycket av gårdens avkastning som bedömdes kunna betalas i skatt. Basseberg var totalt 1/2 mantal dvs ($3/16+3/16+1/8$).

Bassebergs Hindgård (Öster om vägen)

På gården bodde under första halvan av 1800-talet Anders Nilsson och Märta Stina Månsdotter med sina barn. Deras inägor och byggnader låg efter skiftena öster om vägen och bestod till stora delar av det som tidigare var den ursprungliga byn samt de södra centrala delarna av inägorna med Storåker, Krokåker och Hjortåker. Det verkar som att denna gård var högst prioriterad vid skiftet eftersom den fick det bäst sammanhållna området. Familjen hade en av de två större ägarandelarna av Basseberg och, kan man ana, mest anledning att få det bästa området. Förmodligen för att släkten ägt och levt längst i Basseberg, alltså ättlingar till den tidigare nämnde Anders från 1500-talet..

Den siste bonden i Basseberg som tillhörde ovan nämnda familj hette Nils Andersson. Han gifte sig 1864 med Emma Kristina Olofsdotter från Bissefäll. Tolv år senare gifte sig dessutom Emma Kristinas bror Carl Magnus med Magdalena på Bassebergs Sörgård, något som vi kommer att återkomma till. Emma Kristina dog 1883. När barnen, familjens tre döttrar, lämnat hemmet valde Nils att 1888 sälja gården. Dock bodde han kvar i en undantagsstuga fram till 1907 då han flyttade till Vilan i Åker.

Till Basseberg kom den nya ägaren Anders Mikaelsson, inspektor på Åsafors, med hustrun Inga Kristin Svensdotter och barnen Safira och Karl. Safira gifte sig sedan med Anton "Assessorn" Andersson. 1908 sålde de dock gården. Samtliga flyttade till Vaggeryd där Anton blev kommunens förste polis. Gården såldes till baggbölare.

Bild: Familjen Andersson några år efter att de flyttat till Vaggeryd. Flera av barnen var jämnåriga och säkert goda lekkamrater med syskonen Nyström i Basseberg före flytten.

Läs mer om Mikaelsson, Safira och Assessorn både i Rolf Fredrikssons jubileumshäfte "ELSA NILSSON - vår "småskolefröken" samt Gustav Svenssons texter i Sven Carlssons Bak huggen knut och torvat tak.

Bassebergs Hindgård (Väster om vägen) och Lomsjö

På den andra av de två lite större gårdarna skedde en större förändring under denna tid. Två bröder, Magnus och Sven, bodde här med sina familjer. Sven och hans hustru Maja följde med dottern Stina när hon flyttade till sin make Bengts barndomshem i Gisslaköps Sörgård. 1807 dog den kvarvarande brodern Magnus hustru, som också hette Maja, plötsligt av allvarliga blödningar. Magnus blev då ensam med de fem barnen. Han lyckades inte reda ut situationen utan fick sälja gården. Han står skriven i Basseberg med kommentaren "utfattig" tillsammans med sin "klen dotter" Kajsa fram till 1820.

Köpare av gården var Hörle Bruk med ägaren Baron Lilliecreutz i spetsen. Han ansåg att Basseberg var en lämplig plats för att anlägga en masugn. Strategiskt placerat utmed vägen när järnmalm fraktades från gruvan i Taberg till järnbruket i Hörle. Framför allt fanns här stora skogar som kunde användas för att tillverka träkol. Bönderna i trakten skrev på avtal där de lovade att leverera en viss mängd kol. En masugn samt inspektorsbostad byggdes vid Bassebergs norra ände, vid Lomsjön.

Runt år 1870 lades verksamheten vid masugnen i Lomsjö ner på grund av bristande lönsamhet. Hörle Bruk avvecklade sitt ägande i Basseberg och sålde gården till herrarna Wedin och Eriksson från Moheda för 17 800 kr. Dessa två saknade sannerligen inte handlingskraft utan avverkade med glädje all skog på gården.

Utöver Lomsjö fick Hörle Bruk även inägor väster om vägen i Bassebergs gamla by. Under nästan hela 1800-talet arrenderades den här delen av gården ut till många kortvarigt stannande bondefamiljer.

År 1885 avstyckades Lomsjö och såldes till Johan Johannesson (född i Bårabyd 1828) med familj. De hade till och från under många år arrenderat av Hörle Bruk och levit i Basseberg (Hingården, ej Lomsjö). Först 1891 får de fullt tillträde till Lomsjö och kan flytta in i hela inspektorsbostaden. Sonen Henning tar över år 1900. Den resterande delen av gården efter att Lomsjö avstyckats, det vill säga Hingården väster om vägen, bestod utöver hälften av utägora även av inägor med byggnader inne i gamla byn.

Bild: En annan familj som arrenderade och bodde på Hingården var Anders Johan Johannisson (född i Kronoberg) med hustrun Augusta (född i Byarum). Efter sju år på Hingården, där de två döttrarna föddes, köpte de och flyttade år 1896 till torpet Perstorp.

Nu säljs den västra Hingården till överbanmästare Johan Viktor Granath med hustrun Maria Vilhelmina Söderlind (född i Degerfors) med tre barn. De kom närmast från Hedvig Eleonora församling i Stockholm.

Johan Viktor föddes 1866 på torpet Högåsen i Ljussegrén, ett stenkast från Lomsjö. Där växte han upp under mycket fattiga och knappa förhållanden med sin ensamstående mor Eva Johannisdotter. När Johan Viktor fortfarande var liten gifte sig modern med den harmynte Sven Johansson från torpet Sjöbo, på andra sidan Lomsjön i Basseberg.

Drömmen om att återvända till hembygden och Basseberg blev inte som Johan Viktor hade tänkt sig. Äldsta dottern dog med magsmärtor när de var nyinflyttade. Familjen sålde gården efter endast ett år och flyttade till Örebro. Kvar på gården bodde dock modern Eva och styvfadern Sven även efter att familjen flyttat. Sven flyttade till Vilan i Åker 1908.

Johan Viktor Granath ligger begravd på Åkers kyrkogård.

Bild: Johan Viktor Granath. Läs mer om Basseberg på 1800-talet samt Johan Viktors gripande och mycket läsvärda memoarer där han beskriver sin livsresa från barndomens armod till framgångarna som hyllad brobyggaringenjör, projekt- och arbetsledare samt hans korta återkomst till Basseberg.

Bassebergs Sörgård - cirkeln sluts!

Den tredje och lite mindre delen av Basseberg ägdes av våra förfäder. De valde att under skiftesreformerna på 1800-talet flytta ner till den södra delen av Basseberg för att bryta ny mark och bygga upp Bassebergs sörgård.

Under 1800-talet var Åkers socken ett centrum i södra Sverige för vagn tillverkning. Orsaken var främst att det här fanns tillgång till smidesjärn samt gott om träråvara. Samtidigt var marken stenig och jorden inte bördig vilket födde ett behov av alternativa inkomstkällor. Jämför med Gnosjö där det var tråddrageriet som kom att blomstra och lägga grunden för den berömda gnosjöandan. Vagnshjulet är än idag symbolen för Vaggeryds kommun.

Peter Nilsson föddes i Basseberg 1791 och var alltså ungefär i tjugoårsåldern när han tillsammans med sina föräldrar och övrig familj flyttade till Sörgården och byggde upp sina bostadshus och andra byggnader. Peter sägs vara den för oss tidigaste kända och namngivna vagnssmeden i Vaggeryds kommun. Likt många andra tillverkade han med hjälp av familj och drängar sina vagnar i smedjan på Sörgården. Sedan lastades de på hög och kördes iväg till olika marknader runt om i södra Sverige för leverans eller försäljning. Peter var trygg i sitt hantverksskunnande och lär ha sagt följande: "När de ser P.N.S på vagnen (Peter Nils Son) så kommer de att köpa".

Dottern Stina gifte sig med Andreas Jonasson från Galtås. De uppförde det nya boningshuset som stod färdigt på 1850-talet. Andreas smidde själv alla spikar till huset.

Bild: Andreas sittande framför huset i Sörgården. Där står även även dottern Magdalena och hennes man Carl Magnus Olsson samt barnbarnet Algot Karlsson i hatt. 1910-tal.

Kanske såg redan de första nybyggarna i Sörgården potentialen i att utnyttja vattenkraften i ån som utgör gårdens västra gräns redan när de valde att flytta dit. Men det verkar ha varit först när Andreas och Stinas dotter Magdalena gifte sig med Carl Magnus Olsson från Bissefäll som ån dämades upp, en fabrikstomt styckas av och verksamheten på Bergfors kom att utvecklas.

Av Carl Magnus Olssons och Magdalenas många barn är det värt att nämna den äldste sonen Oskar som flyttade till Gisslaköp där han bedrev vagnstillverkning i egen regi som senare kom att utvecklas till Nyholms metall under hans söners ledning. En annan son var Axel som var en erkänt skicklig snickare och hantverkare. Bland annat byggde han både fioler och gitarrer. En period extraknäckte Axel som organist i Åkers kyrka. Axel lämnade Bergfors 1906 och då tog brodern Algot över verksamheten. Efter många turer och en konkurs ägdes Bergfors under en period av fabrikör Oscar Ljungberg i Skillingaryd. Sonen Karl "Lille-Kalle" Karlsson tog över ansvaret för jordbruket på Sörgården efter Carl Magnus och Magdalena.

Bild: Vid smedjan i Bergfors tidigt 1910-tal. Algot Karlsson syns i bredbrättad hatt i mitten av bakre raden. I främre raden längst ut till höger syns hans systersöner, bröderna Gunnar och Helmer Nyström.

Men det är den äldsta dottern Hulda, som är intressantast för oss. Under sent 1800-tal beslutade man sig för att bygga en väg mellan Skillingaryd och Valdsåult. En ung man från Bråten i Stengårdshult vid namn Anders Josefsson tog anställning vid vägbygget. Vid något tillfälle när arbetslaget nådde utkanten av Basseberg, vid Bergfors, verkade Anders och Hulda få upp ögonen för varandra. Anders stod kort därefter (22 mars 1901) skriven som dräng i Sörgården. År 1902 gifte de sig och strax därefter föddes den äldste sonen Gunnar. Under den här perioden flyttade Anders tillfälligt till Hallstahammar där han arbetade på Bultfabriken för att tjäna in extra pengar.

Redan dagen efter bröllopet, den 13 oktober, stod familjen skriven på Hingården i Basseberg (väster om vägen). Det vill säga den gård som blev kvar efter avstyckningen av Lomsjö några år tidigare från den tidigare Hörle bruk-gården. Huldans föräldrar, Carl Magnus och Magdalena, hade nämligen köpt denna angränsande gård några år tidigare. De betalade då 2 250 kr vilket ska jämföras med de 17 800kr (inklusive Lomsjö) som Hörle Bruk sålde gården för ett tiotal år tidigare. Cirkeln slöts därmed på sätt och vis när Hulda återvände till platsen som hennes mormors farmor och farfar Catrina och Nils lämnat knappt hundra år tidigare.

Även den andra gården, Bassebergs Hingård Öster om vägen, blev några år senare till salu varpå Anders och Hulda år 1913 köpte den för 2.600 kr. Fem år tidigare hade den sålts av Safira och Assessorn till Vaggerydsborna Karl Göthberg och August Håkansson för hela 18 500kr. All skog av värde hade avverkats.

Utöver Gunnar (född 1902) fick Anders och Hulda även barnen Helmer (född 1904), Olle (född 1906) och Berta (född 1908).

Bild: Hulda och Anders och tre av barnen dricker finkladda kaffe hemma i Basseberg.

Anders Josefsson Nyström

Anders föddes den 24 oktober 1875 på gården Bråten i Stengårdshult. Han var det tredje barnet i en syskonskara om fem. Bråten var en ganska liten gård som låg direkt väster om Stengårdshultssjön. Hans föräldrar var hemmansägarna Josef Larsson och Inga Stina Andreasdotter. Modern kom från Möckeläng, Bratteborg i Byarums socken.

Bråten hade varit i Anders farmors släkt sedan lång tid tillbaka. När mängden hemmavarande barn efterhand minskade sålde Josef och Inga Stina 1889 gården för att flytta med de yngsta barnen ett stenkast norrut, till backstugan Näset under Gunnarsbo i Stengårdshult. Josef var då 60 år, Inga Stina 50 år och Anders 14 år. Där stannade de fram till i april 1901 då Josef och Inga Stina flyttade vidare till backstugan Lugnet, under Stengårdshults prästgård, där de bodde tills de dog på 1910-talet.

Anders farfar, Lars Jönsson, kom från Valdshult. Den tidigaste kända dokumenterade föfadern till Anders, i rakt manligt led, hette Erik Andersson och var under tidigt 1600-tal bonde i Måsabo (Mossebo) i Valdshult.

Anders farfars farmor hette Stina Hansdotter Bjugg och var dotter till Hans Bjugg, präst i Stengårdshult. Stinas mor Elisabeth Hagelman var ättling till prästsläkten Svalander som bland annat var verksam i Åkers kyrka. I dessa prästsläkter hittar man ädla förfäder från bland annat adelssläkterna Dugg, Drake och Kåse. De tre prästerna Svalander som arbetade i Åker var Johannes Jona Svalander 1653-1673, Jonas (Johannis) Svalander 1674-1698 och Johannes Svalander 1699-1737. De blev alla tre begravda i gravkoret i den gamla kyrkan i Åker som den nuvarande är byggd ovanpå.

Josefs mor Inga Stina föddes 1838 på Holmen i Vaggeryd. Inga Stinas far hette Andreas Mattesson och hade sina rötter i Byarums socken. Inga Stinas mor föddes 1808 i Häradsköp i Åkers socken.

Anders hade äldre halvsyskon från faderns första äktenskap. Lina Christina, född 1858, emigrerade i april 1882 till Amerika. Johan, född 1862, blev i unga år bonde genom giftermål med en änka på gården Hyktan i Åsenhöga.

Anders hade också två äldre helsyskon: Simon, född 1873, och Alfrida, född 1874. Senare fick han också två yngre systrar: Hilma Ottilia född 1877, och Ida född 1882. Alfrida emigrerade till Amerika. Idas dotter (Karin Maria Olivia), kusin med Gunnar, Helmer och de andra, hamnade i Ålaryd och där hon som gift gick under namnet fru Blomberg.

Den 12:e december 1919 fick Anders nådigt beviljat att tillsammans med hela sin familj byta till släktnamnet Nyström.

Uppslag i Förs-boken 3.
Bostadsnr. Basseberg W.

Åldersbetyg.

1 Att hemmansägaren *Anders Josefsson Nyström*
från Basseberg Västergård

2 är född den *24 oktober* år *1875*, *spittlöfen* i
Stengårdshults församling i *Jönköpings* län,

3 i *samt äger på gottkännande av H.B. den d. 12/12 1919 meddelat*
kraftfullt beslut använda namnet Nyström som
släktnamn

4 betygar *Åkers* församling i *Jönköpings* län,

5 den *3 februari* år *1919*

E. M. Olsson
Kyrkoherde & pastor. Komminister. Adjunkt.

156. Håkan Ohlssons boktr., Lund.

Läs mer/fördjupning

Dörren till Valdshults socken

Artikel i Skillingaryd.nu med Ola Hugosson rörande Åkers kyrka och Svalander

Släktträd för familjen Nyström i Basseberg

Sven gift med (gm) Ingeborg (född 1618)

Daniel Svensson (född 1644) gm Sara Andersdotter (född 1646)

Sven Danielsson (född 1689) gm Karin Andersdotter (Kylås).

Anders Svensson (född 1723) gm Britta Nilsdotter

Catrina Andersdotter (född 1762) gm Nils Pehrsson (född 1755 Vipparp)

Petter Nilsson (född 1790) gm Cajsa Johannesdotter (född 1798 Ljungberg)

Stina Petersdotter (född 1826) gm Andreas Jonasson (född 1818 Galtås)

Magdalena Andreasdotter (född 1855) gm Carl Magnus Olsson (född 1852 Bissefäll)

Hulda Carlsdotter (född 1876) gm Anders Josefsson Nyström (född 1875 Stengårdshult)

Släktträd för Anders Nyström enbart på fädernet (svärdssidan)

Anders gift med (gm) Okänd

Erik Andersson (Måsabo, Valdshult) gm Ingeborg

Per Eriksson (Måsabo) gm Kristin

Jöns Persson (född 1687 Måsabo) gm Elsa Nilsdotter (född 1691 Bonnakull)

Sven Jönsson (född 1724 Bonnakull) gm Stina Hansdotter Bjugg (född 1727 Hindebo)

Jöns Svensson (född 1746 Bonnakull) gm Ellika Larsdotter

Lars Jönsson (född 1792 Bonnakull) gm Catarina Persdotter (Bråten, Stengårdshult)

Josef Larsson (Bråten) gm Inga Stina Andersdotter (född 1838 Holmen, Byarum)

Anders Josefsson (född 1875 Bråten) gm Hulda Nyström (född 1876 Basseberg. Åker)

Bild: Hulda och Anders bland bekanta och delar av familjen hemma i Basseberg.